

Sygn. akt IV CSK 71/09

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 czerwca 2009 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Mirosława Wysocka (przewodniczący)

SSN Wojciech Katner

SSN Hubert Wrzeszcz (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa "Ł." spółki z ograniczoną odpowiedzialnością
przeciwko "D." spółce z ograniczoną odpowiedzialnością
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 17 czerwca 2009 r.,
skargi kasacyjnej strony powodowej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 26 września 2008 r., sygn. akt [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania i rozstrzygnięcia o
kosztach postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 27 maja 2008 r. Sąd Okręgowy w G. – po ponownym rozpoznaniu sprawy na skutek uchylecia przez Sąd Apelacyjny dnia 25 maja 2007 r. wyroku Sądu Okręgowego w G. z dnia 17 października 2006 r. – powtórnie oddalił powództwo o zapłatę 489 344, 95 zł z ustawowymi odsetkami i orzekł o kosztach procesu.

Z uzasadnienia wyroku wynika, że dnia 1 lutego 2002 r. pozwana zleciła powódce wykonanie robót dodatkowych i zamiennych dotyczących inwestycji – objętej umową nr [...]/99 – polegającej na wybudowaniu i wyposażeniu basenu rekreacyjno-rehabilitacyjnego w sanatorium „B.” w K. Strony uzgodniły, że rozpoczęcie robót może nastąpić wyłącznie na zlecenie pozwanej i po uzgodnieniu należnego za nie wynagrodzenia.

Dnia 30 czerwca 2003 r. doszło do protokolarnego odbioru końcowego wykonanych robót. W wymienionym protokole pozwana stwierdziła, że zleczone powódce roboty zostały wykonane pod względem technicznym w sposób właściwy i bez usterek. Dnia 1 lipca 2003 r. powódka wystawiła fakturę, z której wynika, że wynagrodzenie za wykonane roboty wynosi 691 685,20 zł, i wezwała pozwaną do zapłacenia należności do 15 lipca 2003 r. Ostatecznie jednak należne powódce wynagrodzenie – po dokonaniu przez strony określonych kompensat – zostało ustalone w wysokości 489 344,95 zł.

Wymienioną wyżej umowę oraz umowę [...] /02, dotyczącą robót dodatkowych i zamiennych, powódka zawarła z Niezależnym Samorządnym Związkiem Zawodowym, w którego imieniu – na podstawie decyzji Prezydium Komisji Krajowej – występowała pozwana. Okazało się jednak, że udzielone pozwanej pełnomocnictwo nie obejmowało umocowania do zawierania umów w imieniu mocodawcy. Dnia 9 maja 2005 r. mocodawca potwierdził jedynie zawarcie umowy [...] /99. Druga z zawartych umów jest zatem bezskuteczna.

Dnia 4 grudnia 2001 r. Zgromadzenie Wspólników pozwanej spółki podjęło uchwałę o podwyższeniu kapitału do kwoty 8 392 500 zł (o kwotę 1 013 400 zł). Cały podwyższony kapitał objął jedyny wspólnik NSZZ i pokrył go wkładem niepieniężnym w postaci prawa użytkowania wieczystego nieruchomości, na której

znajdował się basen rekreacyjno-rehabilitacyjny w budowie. W konsekwencji pozwana stała się użytkownikiem wieczystym gruntu i właścicielem położonego na nim budynku sanatoryjnego.

Sąd Okręgowy uznał, że podstawę prawną dochodzonego roszczenia stanowi art. 405 k.c. Roboty wykonane przez powódkę stanowią bowiem przysporzenie pozwanej, odpowiadające wartości należnego powódce wynagrodzenia. Jednakże wysokość tego wynagrodzenia okazała się sporna, ponieważ pozwana w odpowiedzi na pozew podniosła okoliczności – jej zdaniem – uzasadniające obniżenie wynagrodzenia (zakwestionowała zakres wykonanych robót oraz jakość ich wykonania i cenę). W tej sytuacji Sąd uznał, że wykazanie wysokości dochodzonego roszczenia i zakresu wykonanych robót wymagało dowodu z opinii biegłego. Tymczasem powódka nie zgłosiła wniosku o przeprowadzenie takiego dowodu. W konsekwencji powództwo należało więc oddalić, ponieważ powódka nie sprostала obciążającemu ją ciężarowi dowodu w zakresie wykazania wysokości dochodzonego roszczenia.

Zaskarżonym wyrokiem Sąd Apelacyjny oddalił apelację powódki. Sąd odwoławczy podzielił ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu pierwszej instancji.

W skardze kasacyjnej, opartej na pierwszej podstawie, pełnomocnik powódki zarzucił naruszenie przez błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie art. 6 w związku z art. 405 k.c. Powołując się na tę podstawę, wniósł „o uchylenie zaskarżonego wyroku i uwzględnienie powództwa”, bądź o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu, albo o uchylenie obu wydanych w sprawie wyroków i przekazanie sprawy do rozpoznania Sądowi Okręgowemu w G. bądź sądowi równorzędnemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Z uzasadnienia podstawy skargi kasacyjnej wynika, że naruszenie art. 6 w związku z art. 405 k.c., polega na tym, że Sąd błędnie uznał, iż na powódce spoczywał – wobec podniesienia przez pozwaną okoliczności uzasadniających

obniżenie wysokości żądania z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia – ciężar udowodnienia wysokości dochodzonego roszczenia i oddalił powództwo z powodu niesprostania przez nią ciężarowi dowodu.

Kwestia ciężaru dowodu może być rozpatrywana w aspekcie procesowym i materialnoprawnym. Aspekt procesowy (formalny) dotyczy obowiązków (powinności) stron procesu cywilnego w zakresie przedstawiania dowodów potrzebnych do rozstrzygnięcia sprawy. Wynika on z przepisów art. 3 i art. 232 k.p.c., które stanowią, że strony i uczestnicy postępowania są obowiązani dawać wyjaśnienia co do okoliczności sprawy zgodnie z prawdą i bez zatajania czegokolwiek oraz wskazywać dowody dla stwierdzenia faktów, z których wywodzą skutki prawne. Aspekt materialno prawny dotyczy natomiast negatywnych skutków, jakie wiążą się – w myśl przepisów prawa cywilnego – z nieudowodnieniem przez stronę faktów, z których wywodzi ona skutki prawne (art. 6 k.c.).

Przyjmuje się, że przedstawienie przez stronę dowodu w celu wykazania określonych twierdzeń o faktach sprawy, z których wywodzi ona korzystne dla siebie skutki, nie jest jej prawem czy obowiązkiem procesowym, lecz ciężarem procesowym, wynikającym i zagwarantowanym przepisami prawa, przede wszystkim w jej własnym interesie. To interes strony, jakim jest wygranie procesu, nakazuje jej podjąć wszelkie możliwe czynności procesowe w celu udowodnienia przedstawionych twierdzeń o faktach; strony nie można zmusić do ich podjęcia.

Pojęcia tzw. ciężaru dowodu w znaczeniu formalnym i ciężaru dowodu w znaczeniu materialnym, choć są wzajemnie zależne, ponieważ uznanie przez sąd twierdzeń strony za udowodnione jest oparte na treści informacji uzyskanych dzięki zebranych środkom dowodowym, nie mogą być utożsamiane, albowiem materialny ciężar dowodu traktuje się nie jako powinność dowodzenia, lecz jako regułę określającą, która strona poniesie negatywne skutki nieudowodnienia określonych twierdzeń o faktach istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy.

Podniesiony przez skarżącą zarzut dotyczy uregulowanego w art. 6 k.c. ciężaru dowodu w znaczeniu materialnoprawnym. Chodzi bowiem o regułę wskazującą, która ze stron poniesie negatywne skutki w wypadku, gdy sąd uzna określone twierdzenia za nieudowodnione.

Zgodnie z art. 6 k.c. ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Opierając się na tej regule, doktryna i judykatura przyjmują zgodnie, że powód powinien udowodnić fakty, z których wywodzi dochodzone roszczenie, a pozwany – fakty uzasadniające jego zarzuty przeciwko roszczeniu powoda; fakty tamujące lub niweczące roszczenie powinien udowodnić przeciwnik tej strony, która wystąpiła z roszczeniem, a więc w zasadzie pozwany (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 3 października 1969 r., II PR 313/69, OSNC 1970, nr 9, poz. 147; z dnia 20 kwietnia 1982 r., I CR 79/82, niepubl.; z dnia 19 listopada 1997 r., I PKN 375/97, OSNP 1998, nr 18, poz. 537; z dnia 11 czerwca 1999 r., II CKN 390/98, OSNC 1999, nr 12, poz. 217).

O tym, co strona powinna udowodnić w konkretnym procesie decydują przede wszystkim: przedmiot sporu, prawo materialne regulujące określone stosunki prawne i prawo procesowe normujące zasady postępowania dowodowego. Powódka w sprawie, w której został wydany zaskarżony wyrok, dochodzi roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia. Rozmiar tego roszczenia określiła jako odpowiadające uzgodnionemu przez strony wynagrodzeniu za wykonane roboty budowlane i przedstawiła stosowne dowody. Nie ma przeszkód, aby równowartość ustalonego – jak się okazało na podstawie nieważnej umowy – wynagrodzenia dochodzić na podstawie przepisów o bezpodstawnym wzbogaceniu (por. wyrok Sąd Najwyższego z dnia 7 listopada 2007 r., II CSK 344/07, niepubl.). W tej sytuacji powódka (zubożona) powinna udowodnić przesłanki bezpodstawnego wzbogacenia (wzbogacenie, zubożenie, związek między nimi, rozmiar roszczenia). Udowodnienie okoliczności zmniejszających lub wykluczających roszczenie z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia obciąża natomiast pozwaną (wzbożoną). Podnosząc zatem w odpowiedzi na pozew okoliczności uzasadniające obniżenie dochodzonego roszczenia z tytułu bezpodstawnego wzbogacenia, pozwana powinna je udowodnić, ponieważ ona wywodzi z nich skutki prawne. W konsekwencji negatywne skutki niesprostania ciężarowi dowodu w tym zakresie nie mogą obciążać powódki, gdyż nie można ich wyciągać w stosunku do strony nieobciążonej ciężarem dowodu w znaczeniu materialnoprawnym. Zarzut wydania

zaskarżonego wyroku z naruszeniem art. 6 w związku z art. 405 k.c. należało więc uznać za uzasadniony.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji wyroku (art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c.).